

onnauwkeurig en onvolledig was. Hij meende zelfs in Indië te zijn geweest. Dit mag echter geen reden zijn om sceptisch te staan tegenover een reisverhaal van een geograaf uit de twintigste eeuw, die een studiereis door Amerika heeft gemaakt.

In 1907 hield Prof. J. Woltjer een referaat over „De zekerheid der wetenschap” ¹⁾. Hij schetst daarin den grooten vooruitgang der natuurwetenschappen. Hij betoogt daarin ook, dat de inductieve methode geen zekerheid in absoluten zin geeft, maar hij laat daar direct op volgen (bl. 21) : „Wel daarentegen geeft zij, goed toegepast, een relatieve zekerheid, die in de wereld der stoffelijke dingen en in de praktijk des levens voldoende is, om het handelen daarnaar te richten.”

De meening van Prof. Hepp, dat wij bij de inductieve methode alleen maar tot een waarschijnlijkheid kunnen komen en bij de deductieve methode tot zekerheid, kunnen wij niet onderschrijven. Hepp onderschat de beteekenis der inductieve methode voor de natuurwetenschap.

Wij komen nu tot de derde lezing: Het Calvinisme en de monistische natuurphilosophie. Eerst wordt een uiteenzetting gegeven van Haeckels monisme. Het natuurphilosophisch monisme is, volgens den auteur, het groote gevaar, dat het Christendom en de Christelijke wetenschap bedreigt. Hij onderscheidt verschillende monistische stelsels. Het materialistisch monisme, het electrische, het energetische, het mechanistische, het geometrische en het animistische. De hoofdfouten van het natuurphilosophisch monisme zijn: simplificatie en generalisatie. Wat gevonden is voor een klein deel der anorganische wereld wordt toegepast op de geheele anorganische en organische wereld. Het elimineert alle principes, die God in zijn Woord heeft geopenbaard. Het vitalisme kan het monisme niet voldoende bestrijden. Alleen het Calvinisme kan hier den weg wijzen. Dit eert de pluraliteit in de realiteit, ook de dualiteit in de realiteit en toch ook de eenheid in de natuur. Wij zullen dit wijsgeerig betoog niet bestrijden. We hebben het trouwens grootendeels met instemming gelezen. Alleen merken wij terloops op, dat het ons verwondert, dat Einsteins relativiteitstheorie als geometrisch monisme bestreden wordt, terwijl wij vroeger Prof. Hepp in de Refor-

1) Uitg. Van Schaïk, Amsterdam.